

Application of the UNESCO Guidelines and the Holistic Approach in the Slovenian Education System

Sebastjan Kristovič, Jasmina Kristovič and Polonca Pangrčič
Alma Mater Europaea - ECM

Abstract

UNESCO has been working for decades to raise the quality of education policies worldwide, and the idea of a holistic approach has remained unchanged. The holistic approach is a crucial part of the education paradigm by accounting for all the elements of a child's personality. We focus on documents determining education globally (Delors Report and Incheon Declaration) and dictating the guidelines for sustainable development until 2030. They all recommend the implementation of such approach. In 2020, we conducted research among education professionals in Slovenia. The results show that educators are mainly unaware of these documents. Many feel that they are following and implementing the holistic approach, but we found discrepancies in their perception. Physical activity in children, as one of ten considered international guidelines, is perceived as the least important. The results also confirm that acquiring general human values is well implemented in the system. These results show the current state of a holistic/logopedagogical approach as introduced by the European guidelines in education.

Key words: *education professionals, holistic education, logotherapy, Slovenian education system, sustainable development.*

Introduction

Soon after its establishment in 1945, the United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization (UNESCO), with all the participating countries, realized that children of the world need good education, as this is a condition for high-quality contribution to society and a fulfilled life (UNESCO, 2021b). The initial idea

of UNESCO was that education is a movement that will unify and promote peace through international understanding (Shultz and Elfert, 2020, p. 6).

Since the end of the Second World War, UNESCO has prepared and issued many documents aimed at improving the situation in the field of education. The organization also provides support for educators, teachers, professionals in the teaching professions, leaders, principals, legislature authorities, and many others, while employing a large number of experts who are constantly trying to develop visions and strategies for better up-to-date education.

Many UNESCO documents indicate a preference for a holistic approach to education. Experts say this leads to improvements in all areas of the human activity – personal, emotional and socio-economic, simultaneously leading to progress in society.

If students are to achieve their optimal potentials, the kind of teacher they have is of critical importance. A teacher who considers each of his students to be a whole, understands them, respects them, and thus treats them as such, he/she must also have certain personality traits (Waibel and Wurzrainer, 2016; Waibel, 2017a, 2017b).

In 1996, UNESCO published a report on education, compiled by Jacques Delors. It was entitled *Learning: The Treasure Within* (hereinafter referred to as the Delors Report), and the Commission here highlighted education as ‘an ongoing process of enriching knowledge and skills, but also an exceptional tool for shaping personalities and relationships between individuals’ (Delors, 1996). The emphasis was placed on the humanistic approach to education and the concept of lifelong learning (Elfert, 2019, p. 18; Kearns et al., 1999, p. 6; UNESCO, 2002). The report established ‘four pillars of education, the importance of which will be seen in the future: learning to be, learning to know, learning to do, and learning to live together.

Ryan (1999, p. 63) states that this new approach to education has been taken very seriously by each Western European country, and in addition has broadened the concept of lifelong learning to guide the economic and social development in the new millennium. Other guidelines that dictate the quality and contribution to education are based on a holistic approach to education (UNESCO, 2002; UNESCO, 2014; UNESCO, 2015). The UNESCO 2002 document states: ‘The fundamental principle is that education must contribute to the general development of each individual, mind and body, intelligence, sensitivity, aesthetic sense, personal responsibility and spiritual values’ (UNESCO, 2002, p. 24).

The most influential document for education in the future is the Incheon Declaration (UNESCO, 2015), which has a vision of operation and guidelines and goals that should be met and achieved by 2030. The document is based on the fourth sustainable development goal (SDG4), which is one of the 17 priority sustainable UNESCO goals and was accepted by more than 1,600 representatives of different organizations and agencies, experts in various disciplines, representatives of civil society, the teaching profession, youth, and the private sector from 160 countries. The goal is to ‘Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all’ (UNESCO, 2015). Improvements are expected to be made from kindergarten to

higher education. The overall goal is to give all children worldwide the best opportunities for quality education to be provided by very good educators, teachers, and others in quality educational institutions.

UNESCO's indication of a holistic approach to education began more than thirty years ago when its report stated that it was necessary to look at the world as a whole and strive for the ultimate goal in education, which is the education of the whole person (Faure et al., 1972, p. vi-vii). This idea has been expanded and further emphasized in the Delors Report and is still present in the Incheon Declaration, the aims of which should be reach to 2030.

The humanistically-oriented holistic approach, also supported by UNESCO, is mainly in line with Frankl's logotherapeutic beliefs (Frankl, 1994), logotherapy approach (Forster-Benkler, 2019; Schechner and Zürner, 2013), existential analysis (Längle, 2013), and existential pedagogy (Waibel and Wurzlainer, 2016; Waibel, 2017a, 2017b). Logotherapy is based on Frankl's theory of discovering meaning, looking to the future, fulfilling, and living the values. Through our thoughts and actions, we discover the essence of ourselves and the universal dimension of human values, not just the values of the individual. Frankl's claim that values cannot be taught, but must be lived, demonstrates how much important it is for any teacher to be an example to students. A teacher can set an example of their own commitment to research, truth, and science. But the teacher cannot provide a sense of this to them. They have to discover the meaning by themselves (Frankl, 1994, p. 80). The logopedagogical approach goes even more in-depth, regarding the integrity of man and his essence, advocates that all components should be considered equally, and that teachers/educators develop them in this way.

When planning school policies, it is important to consider all the above-mentioned facts. In an extensive meta-study, Hattie (2009) identified the quality of teachers as the most important factor which may influence student learning. In their study, Kreijns et al. (2019) also emphasize the significant role of teacher practice for the well-being of students. Carneiro and Draxler (2008, p. 4) state that the Delors Report has influenced various educational initiatives in 50 countries. However, the actual impact of both reports (Faure and Delors) on school policies has remained minimal. There is a big gap between the awareness of educational professionals about the implementation of the holistic approach in their classrooms and the insight into the actual state of this approach in children. For some quality changes and progress in school policies, we need more research to evaluate the facts better / more reliably. There is a lack of empirical data in the field of holistic approach, logopedagogy in schools or education in general. More research would facilitate school policy planning at the micro and the macro education levels.

Methods and materials

The aim of this research has been to investigate the extent to which Slovenian educators are familiar with the global guidelines that have dictated the implementation of a holistic approach within the Holistic Educational Process and Mental Health

Strengthening Project, co-financed by the Slovenian Research Agency (ARRS). We investigated the extent to which these guidelines were followed and implemented in their work which, according to the above-mentioned research, affects the learning and well-being of students.

The following research question was raised: Is the Slovenian education system aligned with the global trends in education?

The causes explanations of the existing situation (understanding and application) in holistic education were sought by using the causal method. A questionnaire was used to survey education professionals. To develop the questionnaire, we consulted several similar studies. However, none of the studies included a validated questionnaire that fitted our needs. We then decided to develop our own tool to map out the current situation in the Slovenian education system as related to the holistic approach. When developing the questionnaire, we followed the guidance on how to develop a reliable and non-biased questionnaire (Bourque and Fielder, 2003; Oppenheim, 2000). After studying the relevant literature and establishing a coordination within the research group, we designed a questionnaire for our needs to measure exactly what we wanted to research in the field of holistic education.

The target group was comprised of education professionals in Slovenia. However, since we researched the guidance from international documents, the current research is applicable to a broader European area. This information could be transferred to countries with similar education systems or similar school system histories. These are mainly the countries of Eastern Europe and the Balkans.

Based on the given aim and research question, the following hypotheses were set:

First hypothesis: There is inflated self-awareness of the holistic approach among educators in Slovenia.

Second hypothesis: There is a correlation between compliance with the international guidelines and the education professionals' everyday practice.

Sampling and sample description

The questionnaire was designed as an online survey for which the link was shared via e-mail addresses. E-mails were sent to all publicly available addresses of nurseries, elementary schools, and high schools found in the Register of Educational Institutions and Educational Programs, Ministry of Education, Science and Sport.

A cover letter with an invitation to participate in the research was sent to the e-mail addresses of all institutions and their principals. The letter included the description of the project and a request to forward the questionnaire to all education professionals in their schools. The initial e-mail was sent to 150 e-mail addresses from the official registry (Ministry of Education, Science and Sport, 2021). These were then forwarded to other colleagues in the organization. None of the sampling methods were employed.

The final sample included 525 education professionals, of which 89.6 % were expectedly women. Data on the population of professionals in education, obtained

from the Statistical Office of Slovenia, show that in the school years 2017/18 and 2018/19, kindergartens, elementary and secondary schools employed about 87 % of female teachers.

Most participants in the survey, 31.5 % to be precise, belong to the age group between 51 and 60. This is followed by the age group of 41-50 years (30.8 %) and 31-40 years (24.2 %). 8.3 % of the respondents were under 30 years of age, and 5.2 % were 61 years of age or older. With the majority of respondents between the ages of 31 and 60, the distribution by age is fairly even. This also applies to the distribution by the length of service in education, as 28.7 % of the respondents have 11-20 years of service, followed by 26.2 % with 31 or more years of service, while there were 22.6 % of them with up to 10 years of service and 22.4 % with 21-30 years of service.

According to the highest level of education, the distribution is expected as most respondents (51.9 %) achieved a university degree or a professional master's degree (2nd Bologna level). These are followed by the respondents with higher education (19.3 %) and short-cycle higher education or specialization according to a higher education program (1st Bologna level), 16.2 % to be precise. 7.5 % of the respondents had completed secondary education, and 5 % had a master's or doctoral degree.

The sample included the following number of respondents by their job position: 50.4 % are elementary school teachers, 18.4 % are other professionals (pedagogue, psychologist, special or rehabilitation pedagogue, special education teacher, etc.), 11.8 % are kindergarten educators, and 7.9 % are their assistants. The survey covered 6.6 % of high school teachers and 4.8 % of principals.

Data collection and instrument

The questionnaire was designed in the open-source application 1KA which provides an online survey service (1KA, 2017). The application also allows us to save, export, and perform the basic processing of questionnaires. Data collection started in April and lasted until the end of June 2020. The questionnaire included demographic data, questions related to the Delors Report, and the importance of four pillars; the Incheon Declaration document; and the holistic approach. The questionnaire was piloted and validated internally within a smaller group of team members.

Data analysis

Using a four-point Likert scale, the respondents assessed how much they were familiar with the given documents and how much they complied with the guidelines. The four-point scale was specifically used in order to prevent mid-range responses 'I don't know' or 'I cannot decide'.

The data was processed with the SPSS software for statistical analysis, version 26 (IBM Corp., 2019), and we first coded them and then performed descriptive statistics, in which we calculated parameter estimates (structural percentages) by frequency analysis (Sagadin, 2003, p. 16-19). To check the correlation between a pair of ordinal variables, we used the non-parametric Spearman's correlation coefficient.

Next, the correspondence analysis was used to graphically present the relationships between categorical data. We used the correspondence analysis to help us unveil associations between categories of different variables, relying on the counts from a cross-tabulation table. The output we present in this paper is a descriptive map in which the rows and columns of the table are visualized as points in the same space on a map, with a specific spatial interpretation. This method is useful when we are faced with many categories to better understand any direct associations between them (Lucy, 2000; Phillips, 1995).

The risk level of 0.05 was taken into account in the statistical inference.

Results

Our research is focused on reviewing the alignment of the Slovenian education system with global trends in education. These trends indicate a holistic approach; therefore, we investigated the extent to which education professionals in Slovenia are aware of these trends to the extent that they are daily implemented in students. We were interested in seeing how the respondents kept up to date with the global trends and guidelines, as they took part in the professional examination in the European Union law.

There is a feeling of high awareness of the holistic approach among teachers and educators, which is not perceived by children and students. Therefore, first hypothesis assumes that there is an inflated self-awareness of the holistic approach among educators in Slovenia. In Figure 1, we can see a comparison between the answers to the questions: ‘How would you rate your knowledge of the Delors Report prepared for UNESCO in 1996, which lists the four pillars of education: 1) Learning to know; 2) Learning to do; 3) Learning to live together and 4) Learning to be,’ ‘How would you assess your knowledge of a holistic approach in education?’, and ‘How would you assess your knowledge of the Incheon Declaration and Framework for Action, in which UNESCO presented guidelines in 2015 for the implementation of the 4th Sustainable Development Goal ‘Learning to be’, to be met by 2030?’

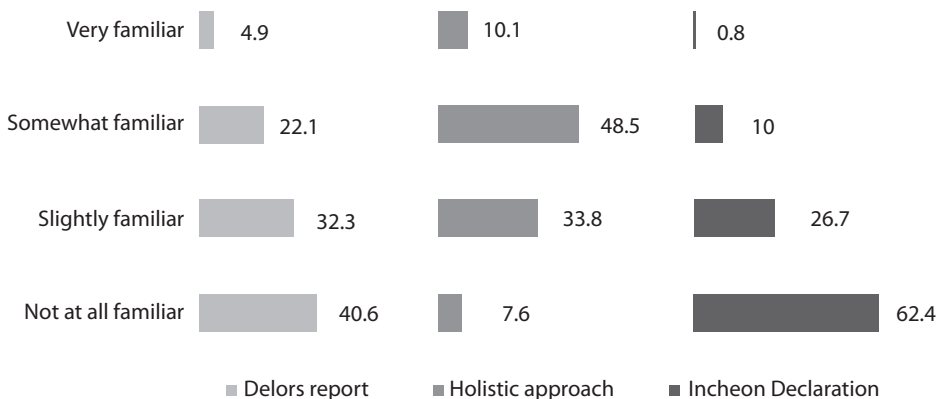

Figure 1. Familiarity with the Delors Report, Incheon Declaration, and holistic approach expressed as a percentage

Figure 1 shows a picture of the current situation of education professionals in Slovenia. Around 40 % of the respondents are not familiar with the Delors Report, while only 4.9 % say they are aware of this. Moreover, the knowledge of the Incheon Declaration is extremely weak. More than two-thirds of the respondents are not familiar with this document, and less than one percent state that they know this document well. Presumptive knowledge of the holistic approach is somewhat better, as more than 10 % of the respondents state that they know this approach well. However, the majority (82.3 %) confirm they know little or nothing about this approach.

We were also interested in the correlation between the mentioned variables, i.e., the knowledge of the Delors Report, the holistic approach, and the Incheon Declaration. The correlation between all these variables is statistically significant and positive, which means that as the knowledge of one variable grows, so does the knowledge of the other variables. The variables of the Delors Report and the holistic approach ($r_s = 0.442$; $p = 0.000$), the Incheon Declaration and the holistic approach ($r_s = 0.388$; $p = 0.000$) are moderately related, while the variables of the Delors Report and Incheon Declaration are strongly related to each other ($r_s = 0.673$; $p = 0.000$). This is also supported by the data from Figure 1, where we can see a similar trend in the knowledge of both documents.

The respondents were asked to write down some basic concepts that characterize the holistic education process. The purpose was to assess their deeper understanding of the holistic approach. The obtained answers were divided into two categories on the basis of whether their response falls under the understanding of a holistic approach, or not. Because of the already mentioned possibility of a misunderstanding of the too broad term 'holistic', we used an in-depth analysis and reviewed various literature to determine the categories that define the given term.

The concepts, written suggested by the respondents and belonging to the holistic approach, were classified into the following: values, freedom, responsibility, autonomy, independence, imagination, creativity, play, appreciation of beauty and experiential values, empathy, conscience and intuition, purpose, development of identity, self-transcendence, and self-distance, relationships (to oneself, to the world, to others, to life), self-image, self-esteem and self-confidence, dignity, attitude towards the superfluous and religion, ethics, and personalization.

Each respondent was able to write down six concepts related to a holistic approach. A new variable was then constructed, where we coded¹ the terms with 1 as the terms that *belong to the holistic education process*, while 0 was assigned to the terms that *do not belong to the education process*. We added the values to the new variable. The value of variable 6 means that the respondents gave only the concepts that define the holistic education approach. If no such notion is evaluated, the value of the new variable is zero or equals the number of correctly given concepts. The evaluated values of the new variable are shown in Figure 2.

¹ The coding was done by two researchers independently, any disagreements were resolved at the common meeting with the presence of a third reviewer.

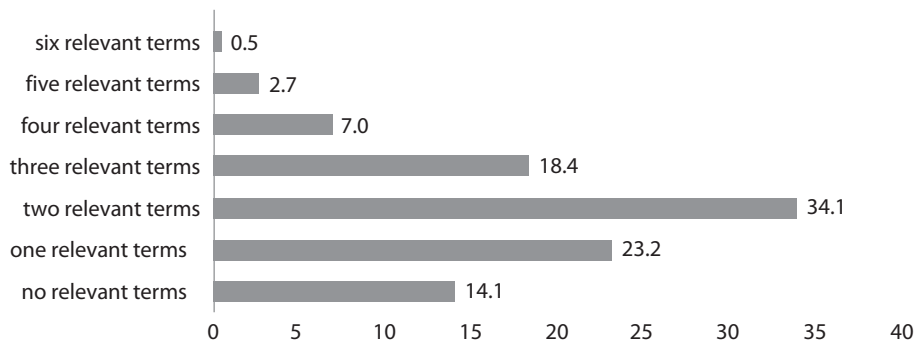

Figure 2. Comparison of the number of properly written concepts of the holistic approach as evaluated by researchers (in percentage)

One-third (34.1 %) of the respondents mentioned two relevant terms, while only one stated all six relevant terms. In some cases, the respondents did not cite any relevant term (14.1 %), and a quarter (23.2 %) cited only one relevant term. A quarter is more familiar with a holistic education approach, they listed three, four, five, or six relevant concepts (28.6 %).

The self-assessment revealed that more than half of the respondents (see Figure 3) are somewhat or very familiar (58.6 %) with the holistic approach to education, while only 28.3 % of such respondents could be in fact described as such.

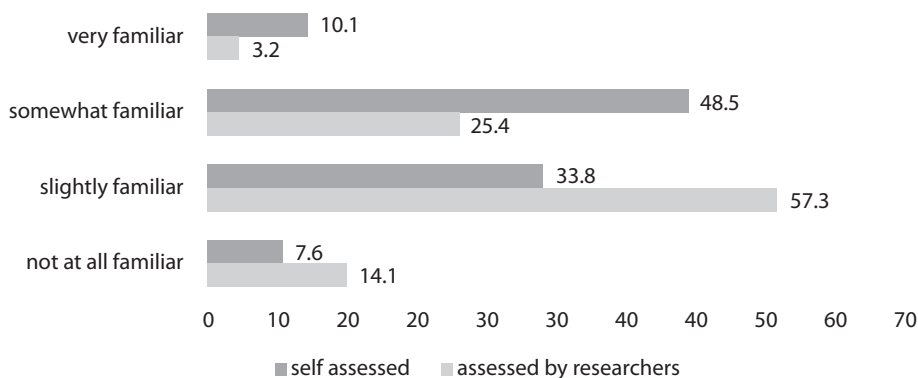

Figure 3. Comparison of the percentage of knowledge of concepts that belong to the holistic approach, according to the self-assessment and assessment of researchers

There is a clear lack of understanding of the concept of a holistic approach in education, along with a lack of awareness of education professionals regarding the given matter. We also checked the association between these variables related to the knowledge of the Delors Report, the holistic approach, and the Incheon Declaration. The Spearman rho values (ρ) coefficients are extremely low. In connection with the Delors Report ($r_s = -0.023$; $p = 0.759$) and the Incheon Declaration ($r_s = -0.037$; $p = 0.620$), the values are negative. We found no statistically significant correlation with the new variable Respondents' answers, which further confirms the discrepancy between their own and

the researchers' assessed awareness of the holistic approach. First hypothesis has been confirmed on the basis of the respondents' high statements about the holistic approach awareness, with their (mostly unaligned) written concepts, and the concepts coded and assessed (low familiarity with the holistic approach) by researchers.

Next, in order to confirm Second hypothesis, the respondents reported how often they considered the concepts (the six concepts they provided as the concepts defining a holistic approach) applied to their work. They could choose from: 'I don't consider', 'I rarely consider', 'I sometimes consider' and 'I always consider'. The majority of them answered that they always considered these concepts in their work, as the values for 'always consider' in all the six concepts range between 69.4 % and 78.6 %.

In analysing the data, we limited ourselves to the more recent 2015 Incheon Declaration document (UNESCO, 2015) in conjunction with the knowledge of a holistic approach in education. We use a correspondence analysis to help us determine the relationships between the variables and present the nominal data graphically (Clarke and Greenacre, 1985, p. 7). This method is useful to establish a relationship between nominal variables in a multidimensional space.

Our results showed that presenting our data in a two-dimensional space is advisable. The first-dimension accounts for 73.4 % of the total explained inertia. With the second dimension, we reach 99.3 % of the total explained inertia, so there is no necessity to add a third dimension.

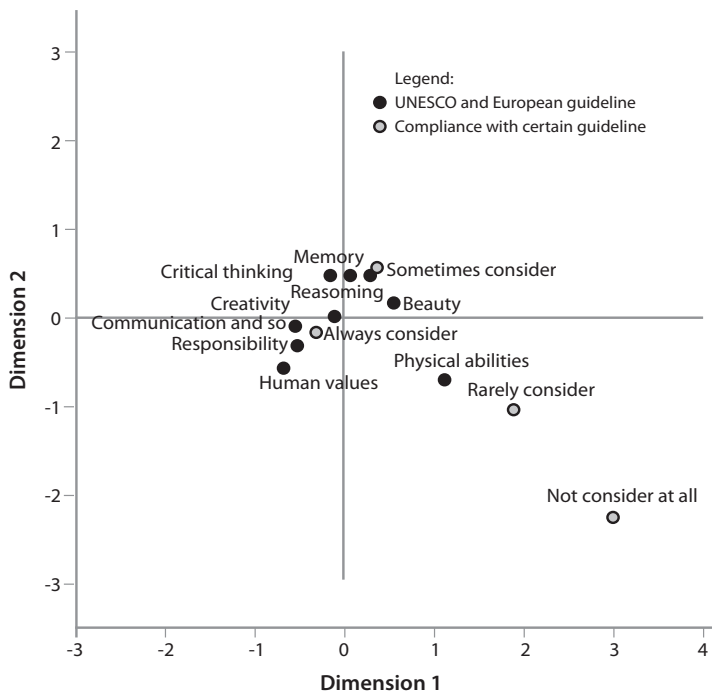

Figure 4. Two-dimensional plot chart of compliance with the UNESCO and European guidelines in the work of education professionals

Figure 4 shows the layout of variables in two dimensions. When looking at the row points on the two dimensions, 'rarely consider' on Dimension 1 could be matched (is close to) to 'sometimes consider' on Dimension 2. The same is true for 'always consider' on Dimension 1 and 'rarely consider' on Dimension 2, and 'sometimes consider' on Dimension 1 and 'always consider' on Dimension 2.

Here we can see that education professionals rarely or never consider physical abilities as a function of the holistic approach. They sometimes consider memory, appreciation of beauty, and critical thinking, and always consider creativity, reasoning, communication and social skills, responsibility, and human values as functions of the holistic approach.

We can see that the Slovenian education professionals rarely or never consider developing and strengthening physical abilities as a fundamental part of a holistic approach in their work. Occasionally, as an essential part of a holistic approach, they consider the development and strengthening of memory, the appreciation of beauty, and the development of critical thinking and independent judgement. These variables also indicate this in Figure 4, where they appear close to each other. Encouraging creativity, developing, and strengthening reasoning and communication and social skills, developing personal commitment and responsibility, and acquiring general human values are the fundamental parts of a holistic approach that education professionals believe they always consider in their work.

Table 1

Spearman correlations between the UNESCO and European guidelines and the Delors Report, the Incheon Declaration, the holistic approach, and the Respondents' answers

	Delors report	Incheon declaration	Holistic approach	Respondents' answers
	r_s	r_s	r_s	r_s
Imagination	.147*	.185**	.239**	.037
Creativity	.177**	.192**	.272**	-.008
Memory	.104	.105	.098	-.043
Reasoning	.045	.087	.070	-.039
Beauty	.185**	.195**	.217**	.080
Physical abilities	.166**	.213**	.264**	.079
Communication and social skills	.098	.137*	.118*	-.048
Critical thinking	.069	.038	.179**	.013
Human values	.025	.088	.053	.146
Responsibility	.113	.082	.143*	.066

* $P < .05$. ** $P < .01$.

Here we also used the non-parametric Spearman correlation coefficient (ρ) because the distribution of the variable is not normal and because it is measured on a nominal four-point measurement scale. As can be seen in Table 1, all the correlations are weak

and positive. Interestingly, the variables *stimulating the imagination* and *encouraging creativity in children (students)* and *developing and strengthening the sense of beauty and physical abilities* are statistically significantly correlated with the Delors Report, the Incheon Declaration, and the holistic approach. However, they do not correlate with the Respondents' answers. We calculated the variable Respondents' answers from their answers, where they wrote up to six concepts that define a holistic education approach. Only the acquisition of general human values correlates, which the respondents highlighted only in the description of holistic approaches. Second hypothesis explored the correlation between the compliance with international guidelines and daily practice of education professionals. We did not find any statistically significant correlations, thus, second hypothesis was rejected.

Discussion

The tendency and emphasis of the UNESCO and European education organisations are on a holistic approach, which is not often perceived externally by education professionals. UNESCO started to emphasise the importance of lifelong learning back in 1972 with Faure's report 'Learning to be' (Faure et al., 1972). The main goal was expanding access to higher levels of education, recognizing non-formal and informal learning, some new curricular content, and above all, the humanistic concern for the 'fulfilment of man' (Field, 2001). Elfert (2019, p. 19) states that the very title 'Learning to be' reveals the impact of existentialism, which focused on the human condition and the role of education in developing the potential of each individual. Next, the Delors Report (1996) was widely supported and sparked much debate in the countries of Europe and Latin America and at regional conferences (Kearns et al., 1999, p. 7). Elfert (2019, p. 22) states that the report has, in some places, triggered the development of indicators for lifelong learning and reflections on education reform.

The current strategy of UNESCO (2021a) is education for the global citizenship and education for sustainable development. It is recognized as an effective tool for achieving Goal 4 of sustainable development (UNESCO, 2015). The idea of holistic education presented in the 1970s and revived in the 1990s has been developed, upgraded, and thoughtfully designed in the Incheon Declaration to complement current education requirements (UNESCO, 2015, p. 7, 24, 26).

The research results very weakly show the awareness or knowledge of the Delors report and the holistic approach. Almost half of the participants in the survey had more than 21 years of service. We expected that they had encountered the report during their study or as novice education professionals who are by definition more receptive to innovation in theory and practice. The Incheon Declaration relates to the Delors Report and further emphasizes the implementation of a holistic approach.

The Delors Report was issued 25 years ago and strongly suggested the implementation of a holistic approach in the future of education. To the question of whether they knew the Delors Report, almost half replied that they did not know it at all, and more than

half did not know the Incheon Declaration. The reason for not knowing the Delors Report could be related to the length of service, as more than half of the respondents (51.3 %) had less than 20 years of service, but the ignorance of the Incheon Declaration is even higher (62.4 %). This indicates a growing trend of ignorance of international documents, which was also confirmed in the survey as statistically significant. We found a strong positive correlation between the ignorance of the Delors Report and that of the Incheon Declaration. The growing ignorance is highly worrying, especially if we remember that the spread and availability of information have increased rapidly in recent decades.

There is extreme dissatisfaction in the workplace among teachers and other education professionals. This has also been indicated by some studies, not only in Slovenia, but also in Europe and other parts of the world. Part of the research has revealed an interesting fact, namely that this dissatisfaction among education professionals is extremely high. They feel that their profession is highly underestimated, but the public regards teachers quite highly (Eurydice, 2004; OECD, 2018). Both large-scale surveys suggest some dissatisfaction with career choices, jobs, leadership, pay, and increasing bureaucratization, leading to stress and, consequently, burnout in the workplace.

At first glance, the concept of a holistic approach seems to be better known among education professionals, as more than half (58.6 %) of the respondents stated that they knew or were familiar with this approach. Nevertheless, the association with both the Incheon Declaration and the Delors Report is moderately strong, positive, and statistically significant. With the ignorance of one variable, the ignorance of the other variable also grows.

In the next question, they described the holistic approach with six words (concepts). The researchers coded and classified them according to a thorough review of the literature and the established classification of the research group. Only one respondent mentioned all the six relevant concepts and only 10.2 % mentioned four or five relevant concepts. There were several of them (14.1 %) who did not write a single relevant term. This fact tells us that education professionals, according to the research, are not familiar with the holistic education approach, even though the broader international professional public has been building on this approach for more than 50 years, and despite the UNESCO and Europe Strategy of 2015, which will have been set in place until 2030.

There is very little research in the field of the holistic approach in education. A survey among Finnish high school teachers comparing the two schools showed the importance of a holistic approach among teachers and students (Tirri, 2011). The teachers and students at both analyzed schools emphasized the emotional, social, moral, and spiritual aspects of education, while the students exhibited a high cognitive and scientific orientation. They needed social and emotional support for personal growth, and the teachers were able to provide that and the (according to teachers) the skills and tools to form a worldview. Patel (2003) cites the positive effects of a holistic

approach on students while emphasizing the importance of teacher reflection. He cites as positive the high level of participation in lectures, seminars, and tutorials, and the improvement of interaction between student and teacher. This suggests that such an approach satisfies the knowledge, self-image, and personal development of students. A Swedish study (Pauw et al., 2015) was conducted among 51 schools and focused on UNESCO's teaching goals for sustainable development in conjunction with the pluralist theory. This study shows the importance of teaching for sustainable development, the need for empirical research in this field, and the development of a self-evaluation tool for monitoring and directing teaching efforts for sustainable development.

We compared the self-assessment of holistic approach knowledge and the assessment of the research group. Ten percent assessed their knowledge as very familiar, but the research group assessed it as not familiar. 7.6 % said that they did not know this approach, and the research group assessed 14.1 % such respondents. A little over one-third of the respondents said they knew little about the holistic approach, and the researchers estimated that this applies to almost two-thirds of the respondents.

Respondents consider every term that, in their opinion, characterizes a holistic approach, in their daily work between 70 and 80 %, but the researchers established that two-thirds of these terms do not belong to a holistic approach at all. That means they only think they are teaching by using a holistic/humanistic approach, but they are not.

We have also investigated whether the reason for not knowing the holistic approach is only terminological or (un)awareness that what they are doing belongs (or not) to the holistic approach. Therefore, we highlighted some of the most important guidelines recommended by UNESCO (2015, p. 8, 43) and the European Commission (Caena, 2011; European Commission, 2013, p. 7; European Commission, 2019, p. 99; European Union, 2019; Sharmahd et al., 2017, p. 26). In the research, we focused on those guidelines that are the closest to a holistic approach according to the research group classification.

After the correspondence analysis, we found that the education professionals rarely consider or not at all physical abilities as part of a holistic education approach. Such a form of education has been anchored since the introduction of general schooling in 1774 (Schmidt, 1988, p. 178-179). Experts recognised the value of physical activity and included it in the guidelines. Our education professionals have not realised the importance of this so far.

Conclusion

Teachers and other education professionals in Slovenia assume that they are aware of the holistic education approach and that they act in compliance with it. Our research has shown that their awareness does not correspond to actual knowledge of this approach.

The summary of the results show that most teachers and other education professionals are unfamiliar with the Delors Report; most teachers and other education professionals are unfamiliar with the Incheon Declaration; teachers and other education professionals

are mostly unfamiliar with the holistic approach in education; teachers and other education professionals assess themselves as very often users of the holistic concepts in their work, two-thirds of which, according to the researchers, do not belong to the holistic approach; the development of physical activity in students is the least important for teachers and other education professionals; according to their statements, teachers and other education professionals always follow half of the selected guidelines, but the research reveals (very weakly) that they follow only the guideline of acquiring general human values. It can be inferred that teachers and other education professionals are not aware that they do not even know what the holistic approach is in education.

The primary guideline of the research group is to lay the foundations within the project for a theoretical and practical classification of a holistic and logopedagogical approach, which will be set for the wider Slovenian education public as based on the obtained research results. With the public awareness of the research results and the legality of the approach developed by our research group, we will eventually achieve implementation in the national education system and school policies. This will significantly contribute to the phasing out of an outdated and cumbersome system and thus enable the personal, emotional, mental, and spiritual growth of both students and teachers. Let us conclude with the thought, 'I as a teacher grow as my students grow.'

Acknowledgment

This work (the project Holistic Educational Process and Mental Health Strengthening) has been supported by the Public Research Agency of the Republic of Slovenia (ARRS) under Grant L5-1844 and the International Institute of Psychotherapy and Applied Psychology in cooperation with Alma Mater Europaea – ECM, Maribor, Slovenia.

References

- IKA (Version 20.12.03). (2017). Ljubljana: Faculty of Social Sciences. Retrieved from <http://www.ika.si>
- Bourque, L. and Fielder, E. P. (2003). *How to conduct self-administered and mail surveys*. Vol. 3., Sage. <https://doi.org/10.4135/9781412984430>
- Caena, F. (2011). Literature review teachers' core competencies: requirements and development. *European Commission Thematic Working Group 'Professional Development of Teachers*
- Carneiro, R. and Draxler, A. (2008). Education for the 21st century: lessons and challenges. *European Journal of Education*, 43 (2), 149–60. <http://doi:10.1111/j.1465-3435.2008.00348.x>
- Clarke, R. and Greenacre, M. (1984). Theory and applications of correspondence analysis. *Journal of Animal Ecology*, 54, 1031. <https://doi.org/10.2307/4399>
- Delors, J. (1996). *Učenje: Skriti zaklad: Poročilo mednarodne komisije o izobraževanju za enaindvajseto stoletje, pripravljeno za UNESCO*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

- Elfert, M. (2019). Revisiting the Faure report and the Delors report. *Power and Possibility*. <http://doi:10.1163/9789004413320>
- European Commission. (2013). Supporting teacher competence development for better learning outcomes. *European Commission, Education and Training*, 41.
- European Commission. (2019). *Early childhood education and care in Europe 2019 edition Eurydice report education and training*. Eurydice Report. Education and Training. Retrieved from <http://ec.europa.eu/eurydice>
- European Union. (2019). *Key competencies for diversity*, 20. Retrieved from <http://doi:10.2766/291008>
- Eurydice. (2004). Učiteljski poklic v Evropi: Profil, trendi, hotenja. Poročilo iv.: Kako ohraniti privlačnost učiteljskega poklica tudi v 21. stoletju. Nižje splošno sekundarno izobraževanje. *Pomembne teme v izobraževanju v Evropi*
- Faure, E., Herrera, F., Kaddoura, A-R., Lopes, H., Petrovsky, A. V., Rahnema, M. and Ward, F. C. (1972). *Learning to be. The world of education today and tomorrow*. UNESCO: Paris, France. Retrieved from https://unesdoc.unesco.org/notice?id=p::usmarcdef_0000001801
- Field, J. (2001). Lifelong education. *International Journal of Lifelong Education*, 20 (1-2), 3-15. <https://doi:10.1080/09638280010008291>
- Forster-Benkler, R. (2019). *Was ist logopädagogik?* Retrieved from <https://leichtsinn-logotherapie.ch/logopaedagogik-resilienz/>
- Frankl, V. (1994). *Volja do smisla*. Celje: Mohorjeva družba.
- Hattie, J. (2009). *Visible Learning: A Synthesis of over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement*. London: Taylor and Francis.
- IBM Corp. (2019). *IBM SPSS Statistics for Windows*, Version 26.0. 2019.
- Kearns, P., McDonald, R., Candy, P., Knights, S. and Papadopoulos, G.K. (1999). *VET in the Learning Age: The Challenge of Lifelong Learning for All*. Volume 2: Overview of International Trends and Case Studies.
- Kreijns, K., Vermeulen, M., Evers, A. and Meijs, C. (2019). The development of an instrument to measure teachers' inquiry habit of mind. *European Journal of Teacher Education*, 42 (3), 280-96. <https://doi:10.1080/02619768.2019.1597847>
- Längle, A. (2013). *Lehrbuch zur Existenzanalyse: Grundlagen*. Facultas: Wuv.
- Lucy, D. (2000). More things to do with count data. *Nature*, 405 (6787), 711-12. <https://doi:10.1038/35015172>
- Ministrstvo za izobraževanje znanost in šport. (2021). Evidenca vzgojno-izobraževalnih zavodov in vzgojno-izobraževalnih programov. Retrieved from <https://paka3.mss.edus.si/registriweb/default.aspx>
- OECD. (2018). Slovenija. *Rezultati TALIS*.
- Oppenheim, A. N. (2000). *Questionnaire design, interviewing and attitude measurement*. Bloomsbury Publishing.

- Patel, N. V. (2003). A holistic approach to learning and teaching interaction: factors in the development of critical learners. *International Journal of Educational Management*, 17 (6), 272-84. <https://doi:10.1108/09513540310487604>
- Pauw, J. B., Gericke, N., Olsson, D. and Berglund, T. (2015). The effectiveness of education for sustainable development. *Sustainability (Switzerland)*, 7 (11), 15693–717. <https://doi:10.3390/su71115693>
- Phillips, D. (1995). Correspondence analysis. *Social Research Update*, no. 7. Retrieved from <https://sru.soc.surrey.ac.uk/SRU7.html>
- Ryan, R. (1999). From recurrent education to lifelong learning. In *Learning: The Treasure within*. Report to UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty-First Century. Adelaide: Institute of International Education; Flinders University.
- Sagadin, J. (2003). *Statistične metode za pedagoge*. Maribor: Obzorja.
- Schechner, J. and Zürner, H. (2013). *Krisen bevältigen: Viktor E. Frankls 10 thesen in der praxis*. Braumüller Verlag.
- Schmidt, V. (1988). *Zgodovina šolstva in pedagogike na slovenskem I*. Ljubljana: Delavska enotnost.
- Sharmahd, Nima, Chris De Kimpe, Tajana Vonta, Donatella Giovannini, Laura Contini, Jan Peeters, Katrien Van Laere and Sanja Brajković. (2017). *Transforming European ECEC Services and Primary Schools into Professional Learning Communities*. Analytical Report. Retrieved from <https://doi:10.2766/74332>
- Shultz, L. and Elfert, M. (2020). UNESCO ASPnet schools, global citizenship education, and conviviality as a tool to live together on a shared planet. *Global Citizenship Education and Teacher Education*, no. May, 125–38. <https://doi:10.4324/9781351129848-7>
- Tirri, K. (2011). Holistic school pedagogy and values: Finnish teachers' and students' perspectives. *International Journal of Educational Research*, 50 (3), 159–65. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2011.07.010>
- UNESCO. (2002). *Learning to be: a holistic and integrated approach to values education for human development; core values and the valuing process for developing innovative practices for values education toward international understanding and a culture of peace*. UNESCO, Asia and Pacific Regional Bureau for Education.
- UNESCO. (2014). *Learning to Live Together*. UNESCO Office Bangkok and Regional Bureau for Education in Asia and the Pacific. Retrieved from https://unesdoc.unesco.org/notice?id=p::usmarcdef_0000227208
- UNESCO. (2015). *Incheon declaration framework for action*. UNESCO, Asia and Pacific Regional Bureau for Education. Retrieved from <http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002456/245656E.pdf>
- UNESCO. (2021a). *Leading SDG 4 - Education 2030*. Retrieved from <https://en.unesco.org/themes/education2030-sdg4>
- UNESCO. (2021b). Retrieved from <https://www.unesco.org/en>

- Waibel, E. M. (2017a). *Erziehung zum selbstwert: persönlichkeitsforderung als zentrales pädagogisches anliegen*. Germany: Beltz Juventa.
- Waibel, E. M. (2017b). *Erziehung zum sinn – sinn der erziehung, grundlagen zum existenziellen pedagogik*. Germany: Beltz Juventa.
- Waibel, E. M. and WurZRainer, A. (2016). *Motivierte kinder – autentische lehrpersonen; einblicke in den existenziellen unterricht*. Germany: Beltz Juventa.

Sebastjan Kristovič

Alma Mater Europaea - ECM
Slovenska ul. 17, 2000 Maribor, Slovenia
sebastjan.kristovic@almamater.si

Jasmina Kristovič

Alma Mater Europaea - ECM
Slovenska ul. 17, 2000 Maribor, Slovenia
jasmina.kristovic@almamater.si

Polonca Pangrčič

Alma Mater Europaea - ECM
Slovenska ul. 17, 2000 Maribor, Slovenia
polonca.pangrcic@almamater.si

Primjena UNESCO-ovih smjernica i holističkoga pristupa u slovenskom obrazovnom sustavu

Sažetak

UNESCO već desetljećima radi na poboljšanju kvalitete obrazovnih politika u cijelom svijetu, ideja holističkoga pristupa ostala je nepromijenjena. Holistički pristup čini ključni dio obrazovne paradigme, uzimajući u obzir sve elemente djetetove osobnosti. Usredotočit ćemo se na dokumente koji obrazovanje usmjeravaju globalno (Delorovo izvješće i Deklaracija iz Incheona) navodeći smjernice za održivi razvoj do 2030. godine. Svi oni preporučaju implementaciju holističkoga pristupa. Godine 2020. proveli smo istraživanje među prosvjetnim djelatnicima u Sloveniji. Rezultati su pokazali da prosvjetni djelatnici uglavnom nisu upoznati s ovim dokumentima. Mnogi smatraju da slijede i provode holistički pristup, ali pronašli smo proturječnosti u pitanju percepcije holističkoga pristupa. Tjelesna aktivnost djece, kao jedna od deset razmatranih međunarodnih smjernica, shvaća se kao najmanje važna. Rezultati su također potvrdili da je usvajanje općih ljudskih vrijednosti dobro implementirano u sustav. Ovi rezultati pokazuju trenutačno stanje holističkoga/logopedagoškoga pristupa kako ga predstavljaju europske smjernice u obrazovanju.

Ključne riječi: holističko obrazovanje; logoterapija; održivi razvoj; prosvjetni djelatnici; slovenski obrazovni sustav.

Uvod

Neposredno nakon utemeljenja 1945. godine, Organizacija ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu (United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization, UNESCO), zajedno sa svim zemljama članicama, shvatila je da djeci svijeta treba dobro obrazovanje budući da je to uvjet za visokokvalitetni doprinos društvu i ispunjen život (UNESCO, 2021b). Početna je UNESCO-ova ideja bila da je obrazovanje pokret koji će ujedinjavati i promicati mir putem međunarodnoga razumijevanja (Shultz i Elfert, 2020, str. 6).

Nakon što je završio Drugi svjetski rat, UNESCO je pripremio i objavio brojne dokumente čiji je cilj bio poboljšavanje situacije u području obrazovanja. Organizacija je također pružala podršku prosvjetnim djelatnicima, učiteljima, stručnjacima u području nastave, voditeljima, ravnateljima, zakonodavcima i brojnim drugima. Organizacija

zapošljava veliki broj stručnjaka koji stalno nastoje razviti vizije i strategije za bolje suvremeno obrazovanje.

Brojni UNESCO-ovi dokumenti pokazuju sklonost prema holističkom pristupu u obrazovanju. Stručnjaci kažu da to vodi poboljšanjima u svim područjima ljudske djelatnosti – od osobnih, emocionalnih do socioekonomskih te vodi prema napretku društva.

Da bi učenici ostvarili svoj optimalni potencijal, od ključne je važnosti kakvoga učitelja imaju. Učitelj koji svakog od svojih učenika shvaća kao cjelinu, razumije ih, poštuje te ih zbog toga tako i tretira, takav učitelj također mora imati i određene crte osobnosti (Waibel and Wurzrainer, 2016; Waibel, 2017a, 2017b).

Godine 1996. UNESCO je objavio izvješće o obrazovanju koji je sastavio Jacques Delors. Naslov mu je bio *Learning: The Treasure Within* (u daljnjem tekstu Delorovo izvješće). U tom izvješću, Komisija ističe obrazovanje kao „trajni proces obogaćivanja znanja i vještina, ali i izuzetno važno sredstvo za oblikovanje osobnosti pojedinaca i odnosa među njima” (Delors, 1996). U izvješću, naglasak se stavlja na humanistički pristup obrazovanju i na koncept cjeloživotnoga učenja (Elfert, 2019, str. 18; Kearns i sur., 1999, str. 6; UNESCO, 2002). Izvješće određuje „četiri stupa” obrazovanja, čiji će se značaj vidjeti u budućnosti: učiti biti, učiti znati, učiti činiti i učiti živjeti zajedno.

Ryan (1999, str. 63) navodi da je taj novi pristup obrazovanju vrlo ozbiljno shvaćen u cijeloj Zapadnoj Europi i da je dodatno proširio koncept cjeloživotnoga obrazovanja kako bi postao vodilja gospodarskom i društvenom razvoju u novom tisućljeću. Druge smjernice koje određuju kvalitetu i doprinos obrazovanju temelje se na holističkom pristupu obrazovanju (UNESCO, 2002; UNESCO, 2014; UNESCO, 2015). Dokument *UNESCO 2002* navodi: „Temeljno načelo je da obrazovanje mora doprinositi općem razvoju svakog pojedinca, duha i tijela, inteligencije, osjećajnosti, estetskog osjećaja, osobne odgovornosti i duhovnih vrijednosti” (UNESCO, 2002, str. 24).

Najutjecajniji dokument vezano uz obrazovanje u budućnosti je Deklaracija iz Incheona (UNESCO, 2015), koja sadrži viziju funkcioniranja i smjernice i ciljeve koje se mora zadovoljiti i postići do 2030. Taj se dokument temelji na četvrtom cilju održivoga razvoja (SDG4), koji je jedan od 17 prioritetnih održivih UNESCO-ovih ciljeva i prihvatilo ga je više od 1 600 predstavnika različitih organizacija i agencija, stručnjaka u raznim disciplinama, predstavnika civilnoga društva, pedagoške struke, mladih i privatnoga sektora iz 160 zemalja. Cilj je „Osigurati inkluzivno i pravedno obrazovanje i promicati prilike za cjeloživotno učenje za sve” (UNESCO, 2015). Očekuje se provođenje poboljšanja od vrtičkoga do visokoga obrazovanja. Opći je cilj djeci svijeta pružiti najbolje prilike za kvalitetno obrazovanje koje će realizirati učitelji i drugi prosvjetni djelatnici u kvalitetnim obrazovnim institucijama.

UNESCO-ovo isticanje holističkoga pristupa započelo je pred više od trideset godina, kada je njegovo izvješće istaklo da je nužno sagledati svijet kao cjelinu i težiti konačnom cilju u obrazovanju, a to je obrazovanje cjelovite osobe (Faure i sur., 1972, str. vi-vii). Ta je ideja proširena i dodatno naglašena u Delorovu izvješću te je još uvijek prisutna u Deklaraciji iz Incheona, čiji ciljevi dosežu do 2030. godine.

Humanistički orijentiran holistički pristup, koji UNESCO također podržava, uglavnom slijedi Franklova logoterapijska uvjerenja (Frankl, 1995), logoterapijski pristup (Forster-Benkler, 2019; Schechner i Zürner, 2013), egzistencijalnu analizu (Längle, 2013) i egzistencijalnu pedagogiju (Waibel i Wurzrainer, 2016; Waibel, 2017a, 2017b). Logoterapija se temelji na Franklovoj teoriji o otkrivanju značenja, gledanju u budućnost, ostvarenju i življenju vrijednosti. Kroz svoje misli i djelovanja otkrivamo svoju bit i univerzalnu dimenziju ljudskih vrijednosti, a ne samo vrijednosti pojedinca. Franklova tvrdnja da se vrijednosti ne mogu naučiti nego ih treba živjeti pokazuje koliko je važno da učitelj bude primjer svojim učenicima. Učitelj može svojim učenicima pružiti primjer za njihovu vlastitu privrženost i predanost istraživanju, istini i znanosti. Ali učitelj im ne može dati osjećaj za to. Smisao moraju otkriti sami (Frankl, 1994, str. 80). Logopedagoški pristup ide još dublje u pitanju čovjekova integriteta i njegove biti, zastupajući tezu da sve komponente treba jednako uzeti u obzir i da ih učitelji/nastavnici trebaju na taj način razvijati.

Kada se planiraju politike u školstvu, važno je u obzir uzeti sve navedene činjenice. U svojoj opsežnoj metastudiji Hattie (2009) kao najvažniji čimbenik koji utječe na učenje učenika ističe kvalitetu učitelja. U svojoj studiji, Kreijns i sur. (2019) također ističu važnost učiteljske prakse za dobrobit učenika. Carneiro i Draxler (2008, str. 4) navode da je Delorsovo izvješće utjecalo na različite obrazovne inicijative u 50 zemalja. Međutim, stvarni je utjecaj obaju izvješća (Faureova i Delorsova) na obrazovne politike ostao minimalan. Postoji veliki rascjep između svijesti prosvjetnih djelatnika o implementaciji holističkoga pristupa u njihovoj učionici i uvida u stvarno stanje takvoga pristupa djeci. Za kvalitetne promjene i napredak obrazovnih politika potrebno nam je više istraživanja i procjena činjenica. Postoji manjak empirijskih podataka u području holističkoga pristupa, ili logopedagogije u školama, ili obrazovanja općenito. Više istraživanja olakšat će planiranje obrazovnih politika na mikro i makrorazini obrazovanja.

Metode i materijali

Cilj je ovoga istraživanja ispitati obim u kojemu su slovenski prosvjetni djelatnici upoznati s globalnim smjernicama koje nalažu implementaciju holističkoga pristupa u sklopu Holističkoga obrazovnog procesa i jačanja mentalnoga zdravlja, koji je sufinancirala Javna agencija za istraživačku djelatnost Republike Slovenije (ARRS). Ispitali smo obim u kojemu oni ove smjernice slijede i provode u svojem radu, što, prema spomenutom istraživanju, ima učinak na učenje i dobrobit učenika.

Pratili smo sljedeće istraživačko pitanje: je li slovenski obrazovni sustav usklađen s globalnim trendovima u obrazovanju?

Uzroci postojeće situacije (razumijevanje i primjena) u holističkom obrazovanju istraživali su se pomoću kauzalne metode. Za anketiranje prosvjetnih djelatnika koristio se anketni upitnik. Pri razvoju upitnika konzultirali smo nekoliko sličnih studija. Međutim, ni jedna od tih studija nije sadržavala validirani upitnik koji bi

odgovarao našim potrebama. Odlučili smo razviti vlastiti alat kako bismo mapirali trenutačnu situaciju u slovenskom obrazovnom sustavu u odnosu na holistički pristup. Pri razvoju upitnika slijedili smo smjernice kako razviti pouzdan i nepristran upitnik (Bourque i Fielder, 2003; Oppenheim, 2000). Nakon iscrpnoga proučavanja literature i nakon koordinacije s istraživačkom grupom, sastavili smo upitnik koji odgovara našim potrebama, a koji mjeri isključivo ono što smo željeli istražiti u području holističkoga obrazovanja.

Ciljnu grupu činili su prosvjetni djelatnici u Sloveniji. Međutim, budući da smo proučili smjernice iz međunarodnih dokumenata, istraživanje je primjenjivo u širem europskom prostoru. Ove informacije mogu biti prenosive na zemlje sa sličnim obrazovnim sustavima ili na zemlje sa sličnom povijesti školskih sustava. To su u prvom redu zemlje Istočne Europe i Balkana. Usredotočili smo se na smjernice iz nekih međunarodnih dokumenata s područja holističkoga pristupa obrazovanju i na ključne UNESCO-ove dokumente.

Na temelju cilja ovoga istraživanja i istraživačkoga pitanja, postavljene su sljedeće hipoteze:

Prva hipoteza: Među prosvjetnim djelatnicima u Sloveniji postoji pretjerana samosvijest o holističkom pristupu.

Druga hipoteza: Postoji korelacija između usklađenosti s međunarodnim smjericama i svakodnevne prakse prosvjetnih djelatnika.

Uzorkovanje i opis uzorka

Ovaj je upitnik sastavljen kao *online* anketni upitnik, a poveznica na upitnik distribuirana je putem e-pošte. Poruke su poslone na sve javno dostupne e-adrese vrtića, osnovnih škola i srednjih škola iz Registra obrazovnih institucija i obrazovnih programa Ministarstva obrazovanja, znanosti i sporta.

Popratni dopis s pozivom na sudjelovanje u istraživanju poslan je na e-adrese svih institucija i njihovih ravnatelja. Dopis je sadržavao opis projekta i zamolbu da se upitnik prosljedi svim prosvjetnim djelatnicima u njihovoj školi. Inicijalna poruka poslana je na 150 e-adresa iz službenoga registra (Ministarstvo obrazovanja, znanosti i sporta, 2021). Te su poruke potom prosljeđivane drugim kolegama u instituciji. Nije se primijenila nikakva metoda uzorkovanja.

Konačni je uzorak uključivao 525 prosvjetnih djelatnika, od kojih su 89,6 % bile žene – što je bilo očekivano. Podatci o broju djelatnika u obrazovanju koji su pribavljeni od Statističkoga ureda Republike Slovenije pokazuju da je u školskim godinama 2017./18. i 2018./19. u vrtićima, te osnovnim i srednjim školama bilo zaposleno oko 87 % žena.

Većina sudionika istraživanja, preciznije 31,5 %, spada u dobnu skupinu od 51 do 60 godina. Nakon toga slijedi skupina od 41 do 50 godina (30,8 %), te od 31 do 40 godina (24,2 %). 8,3 % ispitanika mlađi su od 30 godina, a 5,2 % imaju 61 godinu ili više. Uz većinu ispitanika u dobi između 31 i 60, distribucija prema dobi prilično je ravnomjerna. To se također odnosi i na staž u obrazovanju jer 28,7 % ispitanika ima 11 - 20 godina staža,

nakon čega slijedi 26,2 % s 31 ili više godina staža, dok je djelatnika s do 10 godina staža 22,6 %, a djelatnika s 21 - 30 godina staža 22,4 %.

Prema najvišem stupnju obrazovanja distribucija je očekivana jer većina ispitanika ima visoku stručnu spremu ili stručni magisterij (druga razina Bologne), odnosno preciznije 51,9 %. Za njima slijede ispitanici s višom stručnom spremom (19,3 %) te s visokim obrazovanjem kratkoga ciklusa ili specijalizacijom prema višem obrazovnom programu (prva razina Bologne), preciznije 16,2 %. 7,5 % ispitanika završili su srednje obrazovanje, a 5 % ima magisterij ili doktorat.

Uzorak je prema radnom mjestu uključivao sljedeći broj ispitanika: 50,4 % su osnovnoškolski učitelji, 18,4 % su drugi stručnjaci (pedagog, psiholog, specijalni ili rehabilitacijski pedagog, defektolog itd.), 11,8 % su odgajatelji u dječjem vrtiću, a 7,9 % njihovi asistenti. Istraživanje je uključilo 6,6 % nastavnika u srednjim školama i 4,8 % ravnatelja.

Prikupljanje podataka i instrument

Upitnik je sastavljen pomoću *open-source* aplikacije 1KA, koja pruža usluge *online* istraživanja (1KA, 2017). Aplikacija također omogućava spremanje i izvoz te izvođenje osnovne obrade upitnika. Prikupljanje podataka počelo je u travnju i trajalo do kraja lipnja 2020. godine. Upitnik sadrži demografske podatke, pitanja vezana uz Delorovo izvješće te o važnosti četiri stupa, kao i o Deklaraciji iz Incheona, te o holističkom pristupu. Upitnik je proveden kao pokusni projekt i validiran interno, unutar manje grupe članova tima.

Analiza podataka

Ispitanici su procijenili svoju razinu poznavanja dokumenata i usklađenosti sa smjernicama na četverostupanjskoj Likertovoj ljestvici. Četverostupanjska ljestvica koristila se da bi se izbjegli srednji odgovori povezani s „ne znam” ili „nisam siguran/na”.

Podatci su obrađeni pomoću programa za statističku analizu SPSS, verzija 26 (IBM Corp., 2019) te smo ih najprije kodirali, a potom proveli deskriptivnu statistiku prikupljenih podataka, pri kojoj smo izračunali procjene parametara (strukturalne postotke) prema učestalosti analize (Sagadin, 2003, str. 16-19). Kako bismo provjerili korelaciju između para rednih varijabli, koristili smo neparametarski Spearmanov koeficijent korelacije.

Potom se koristila analiza korespondencije kao alat za grafičko predstavljanje odnosa između kategorijskih podataka. Primijenjena je analiza korespondencije kako bi se otkrile veze između kategorija različitih varijabli, korištenjem zbrojeva iz unakrsne tablice. Rezultat koji je predstavljene u ovom radu deskriptivna je mapa u kojoj su redci i stupci tablice prikazani kao točke u istom prostoru na mapi, uz specifičnu prostornu interpretaciju. Ova metoda korisna je u slučajevima kad se ima posla s brojnim kategorijama, kako bi se bolje moglo razumjeti bilo kakve izravne poveznice između njih (Lucy, 2000; Phillips, 1995).

U obzir je uzeta razina rizika od 0,05 za statističke smetnje.

Rezultati

Ovo je istraživanje usmjereno na pregled usklađenosti slovenskoga obrazovnog sustava s globalnim trendovima u obrazovanju. Ti trendovi trenutačno ukazuju na holistički pristup, stoga smo istražili obim u kojemu su prosvjetni djelatnici u Sloveniji svjesni tih trendova te obim u kojemu se oni provode u svakodnevici učenika. Zanimalo nas je kako ispitanici prate globalne trendove i smjernice budući da su polagali stručni ispit iz prava Europske unije.

Postoji dojam visoke svijesti o holističkom pristupu među učiteljima i prosvjetnim djelatnicima, koji djeca i učenici ne osjećaju. Stoga, prva hipoteza pretpostavlja da postoji pretjerana samosvijest o holističkom pristupu među prosvjetnim djelatnicima u Sloveniji. Na Slici 1 možemo vidjeti usporedbu između odgovora na pitanje: „Kako biste ocijenili svoje poznavanje Delorsova izvješća sastavljenoga za UNESCO 1996. godine, koje navodi četiri stupa obrazovanja: 1) učiti znati; 2) učiti činiti; 3) učiti živjeti zajedno i 4) učiti biti?“, „Kako biste ocijenili svoje poznavanje holističkoga pristupa u obrazovanju?“ te „Kako biste ocijenili svoje poznavanje Deklaracije iz Incheona i Smjernica djelovanja, u kojima je UNESCO 2015. godine predstavio smjernice za implementaciju 4. cilja održivoga razvoja ‘učiti biti’ koje treba ostvariti do 2030. godine?“

Slika 1.

Usporedba na Slici 1 pokazuje nam sliku trenutačne situacije među prosvjetnim djelatnicima u Sloveniji. Oko 40 % ispitanika nije upoznato s Delorovim izvješćem, dok je njih samo 4,9 % reklo da je upoznato s tim izvješćem. Nadalje, poznavanje je Deklaracije iz Incheona vrlo slabo. Više od dvije trećine ispitanika nije upoznato s tim dokumentom, a manje od jedan posto navodi da taj dokument dobro poznaje. Pretpostavljeno poznavanje holističkoga pristupa donekle je bolje jer više od 10 % ispitanika navodi da taj pristup dobro poznaje. Međutim, većina (82,3 %) kaže da o tom pristupu zna malo ili ništa.

Zanimala nas je i korelacija između spomenutih varijabli, odnosno između poznavanja Delorsova izvješća, holističkoga pristupa i Deklaracije iz Incheona. Korelacija između svih varijabli statistički je značajna i pozitivna, što znači da kako poznavanje jedne od varijabli raste, tako raste i poznavanje drugih varijabli. Varijable Delorsova izvješća i holističkoga pristupa ($r_s = 0,442$; $p = 0,000$), Deklaracije iz Incheona i holističkoga pristupa ($r_s = 0,388$; $p = 0,000$) povezane su umjereno jako, dok su varijable Delorsova izvješća i Deklaracije iz Incheona međusobno jako povezane ($r_s = 0,673$; $p = 0,000$). To je također potkrijepljeno podacima sa Slike 1, gdje možemo vidjeti sličan trend u poznavanju obaju dokumenata.

Od ispitanika je zatraženo da upišu neke osnovne pojmove koji karakteriziraju holistički obrazovni proces. Svrha te vježbe bila je ispitati njihovo dublje razumijevanje holističkoga pristupa. Odgovori su podijeljeni u dvije kategorije na temelju toga spada li njihov odgovor u razumijevanje holističkoga pristupa ili ne. S obzirom na već spomenutu mogućnost proširokoga razumijevanja pojma holističko, koristili smo

dubinsku analizu i pregledali različitu literaturu kako bismo odredili kategorije koje definiraju taj pojam.

Pojmovi koje su ispitanici upisali i koji spadaju u holistički pristup razvrstani su u sljedeće kategorije: vrijednosti, sloboda, odgovornost, autonomija, neovisnost, imaginacija, kreativnost, igra, osjećaj za lijepo i iskustvene vrijednosti, empatija, savjest i intuicija, svrha, razvoj identiteta, samonadilaženje te samodistanciranje, odnosi (prema sebi, prema svijetu, prema drugima, prema životu), slika o sebi, samopoštovanje i samopouzdanje, dignitet, odnos prema nadnaravnom i religiji, etika te personalizacija.

Svaki je ispitanik mogao upisati šest pojmova koji se odnose na holistički pristup. Potom je uvedena nova varijabla, u kojoj smo kodirali¹ s 1 pojmove koji *spadaju u holistički obrazovni projekt*, a 0 je dodijeljena pojmovima koji *ne pripadaju u obrazovni proces*. Te smo vrijednosti dodali novoj varijabli. Vrijednost varijable 6 znači da su ispitanici dali samo pojmove koji definiraju holistički obrazovni pristup. Ako nije bilo takvoga pojma, vrijednost je nove varijable nula ili je jednaka broju točno unesenih pojmova. Procijenjene vrijednosti nove varijable prikazane su na Slici 2.

Slika 2.

Jedna trećina (34,1 %) ispitanika spomenula je dva relevantna pojma, dok je samo jedan naveo svih šest relevantnih pojmova. U nekim slučajevima ispitanici nisu naveli ni jedan relevantni pojam (14,1 %), a četvrtina (23,2 %) navela je samo jedan relevantni pojam. Četvrtina ih je bolje upoznata s holističkim obrazovnim pristupom, naveli su tri, četiri, pet ili šest relevantnih pojmova (28,6 %).

Samoprocjenjivanje je pokazalo da je više od pola ispitanika (v. Sliku 3) donekle ili dosta upoznato (58,6 %) s holističkim pristupom obrazovanju, ali se uistinu samo 28,3 % od tih ispitanika može tako ocijeniti.

Slika 3.

Postoji očigledan nedostatak razumijevanja pojmova holističkoga pristupa obrazovanju povezan s nedostatkom svijesti prosvjetnih djelatnika o toj temi. Provjerili smo također i povezanost između tih varijabli koje se odnose na poznavanje Delorova izvješća, holističkoga pristupa i Deklaracije iz Incheona. Koeficijenti Spearmanovih rho vrijednosti (ρ) izuzetno su niski. Vezano uz Delorovo izvješće ($r_s = -0,023$; $p = 0,759$) i Deklaraciju iz Incheona ($r_s = -0,037$; $p = 0,620$), vrijednosti su negativne. Nismo pronašli statistički značajnu korelaciju između nove varijable odgovora ispitanika, što dodatno potvrđuje nesklad između njihove vlastite procjene i procjene istraživača o svijesti o holističkom pristupu. Prva hipoteza je potvrđena na temelju visokih ocjena ispitanika o vlastitoj svijesti o holističkom pristupu, njihovim (većinom neusklađenim) upisanim pojmovima te pojmovima koje su kodirali i ocijenili istraživači (slaba upoznatost s holističkim pristupom).

¹ Kodiranje su provela dva istraživača neovisno, sva neslaganja riješena su na zajedničkom sastanku uz prisutnost trećega ocjenjivača.

Nadalje, kako bismo potvrdili drugu hipotezu, ispitanici su odgovorili koliko često u obzir uzimaju pojmove (šest pojmova koje su naveli kao pojmove koji definiraju holistički pristup) u svojem radu. Mogli su birati između: „ne uzimam u obzir”, „rijetko uzimam u obzir”, „ponekad uzimam u obzir” i „uvijek uzimam u obzir”. Većina ispitanika odgovorila je da uvijek uzima u obzir te pojmove u svojem radu, jer su vrijednosti „uvijek uzimam u obzir” za svih šest pojmova između 69,4 % i 78,6 %.

Pri analizi podataka, ograničili smo se na noviji dokument Deklaracije iz Incheona iz 2015. godine (UNESCO, 2015) u svezi s poznavanjem holističkoga pristupa u obrazovanju. Koristimo analizu korespondencije koja nam pomaže grafički odrediti veze između varijabli i trenutačnih nominalnih podataka (Clarke i Greenacre, 1985, str. 7). Ova je metoda korisna kako bi se moglo uspostaviti odnos između nominalnih varijabli u višedimenzionalnom prostoru.

Rezultati su pokazali da je prezentacija podataka u dvodimenzionalnom prostoru preporučljiva. Prva dimenzija pokazuje 73,4 % ukupne objašnjene inercije. Drugom dimenzijom dosežemo 99,3 % ukupne objašnjene inercije, stoga nije potrebno dodati treću dimenziju.

Slika 4 pokazuje izgled varijabli u dvije dimenzije. Kada se gledaju redovi bodova na dvije dimenzije, „rijetko uzimam u obzir” iz dimenzije 1 može se povezati (blizak je) s „ponekad uzimam u obzir” iz dimenzije 2. Isto vrijedi i za „uvijek uzimam u obzir” iz dimenzije 1 i „rijetko uzimam u obzir” iz dimenzije 2 te „ponekad uzimam u obzir” iz dimenzije 1 i „uvijek uzimam u obzir” iz dimenzije 2.

Ovdje možemo vidjeti da prosvjetni djelatnici rijetko ili nikada ne uzimaju u obzir tjelesne sposobnosti kao funkciju holističkoga pristupa. Ponekad u obzir uzimaju memoriju, osjećaj za lijepo i kritičko razmišljanje, a uvijek u obzir uzimaju kreativnost, rasuđivanje, komunikacijske i socijalne vještine, odgovornost i ljudske vrijednosti kao funkcije holističkoga pristupa.

Iz prezentacije možemo vidjeti da slovenski prosvjetni djelatnici rijetko ili nikada u obzir ne uzimaju razvoj i jačanje tjelesnih sposobnosti kao temeljni dio holističkoga pristupa u svom radu. Povremeno, za esencijalni dio holističkoga pristupa u obzir uzimaju razvoj i jačanje memorije, osjećaja za lijepo i razvoj kritičkoga razmišljanja i samostalnoga rasuđivanja. Te varijable to također pokazuju na Slici 4, gdje se nalaze blizu jedna druge. Poticanje kreativnosti, razvijanja te jačanje rasuđivanja, a i komunikacijskih i socijalnih vještina, razvoj osobne predanosti i odgovornosti te usvajanje općih ljudskih vrijednosti temeljni su dijelovi holističkoga pristupa za koje prosvjetni radnici vjeruju da ih uvijek uzimaju u obzir pri svojem radu.

Tablica 1

Ovdje smo također koristili neparametarijski Spearmanov koeficijent korelacije (ρ) zato što distribucija varijable nije uobičajena i zato što je mjerena na nominalnoj četverostupanjskoj ljestvici. Kao što se iz Tablice 1 vidi, sve su korelacije slabe i pozitivne. Zanimljivo, *varijable poticanja mašte i poticanja dječje (učeničke) kreativnosti te razvoja*

i jačanja osjećaja za lijepo i tjelesnih aktivnosti statistički su značajno u korelaciji s Delorovim izvješćem, Deklaracijom iz Incheona i holističkim pristupom. Međutim, nisu u korelaciji s odgovorima ispitanika. Varijablu odgovora ispitanika izračunali smo iz njihovih odgovora, gdje su upisali do šest pojmova koji definiraju holistički obrazovni pristup. Jedino usvajanje općih ljudskih vrijednosti jest u korelaciji, što su ispitanici istakli samo u opisu holističkoga pristupa. Drugom hipotezom istraživala se korelacija između usklađenosti s međunarodnim smjernicama i svakodnevne prakse prosvjetnih djelatnika. Nismo našli nikakvu statistički značajnu korelaciju, stoga se druga hipoteza odbacuje.

Rasprava

Tendencija je i fokus UNESCO-ovih i europskih obrazovnih organizacija na holističkom pristupu, što izvanjski često ne uviđaju prosvjetni djelatnici. UNESCO je počeo isticati važnost cjeloživotnoga učenja još 1972. godine, s Faureovim izvješćem „Learning to be” („Učiti biti”, Faure i sur., 1972). Glavni je cilj bio proširivanje pristupa višim razinama obrazovanja, priznavanje neformalnoga i informalnoga učenja, neki novi kurikuluski sadržaji, te iznad svega, humanistička briga za „ostvarenje čovjeka” (Field, 2001). Elfert (2019, str. 19) navodi da već sam naslov „Učiti biti” otkriva utjecaj egzistencijalizma koji se fokusirao na ljudsko stanje i ulogu obrazovanja u razvoju potencijala svakog pojedinca. Nadalje, Delorovo izvješće (1996) dobilo je široku podršku i izazvalo žustre polemike u zemljama Europe i Latinske Amerike te na regionalnim konferencijama (Kearns i sur., 1999, str. 7). Elfert (2019, str. 22) navodi da je izvješće ponegdje potaknulo razvoj indikatora za cjeloživotno učenje i razmišljanja o obrazovnoj reformi.

Trenutačna je strategija UNESCO-a (2021a) obrazovanje za građanstvo svijeta i obrazovanje za održivi razvoj. Prepoznata je kao učinkovito oruđe za postizanje cilja 4 održivoga razvoja (UNESCO, 2015). Ideja holističkoga obrazovanja predstavljena sedamdesetih i oživljena devedesetih godina daljnje se razvija, nadograđuje i promišljeno oblikuje u Deklaraciji iz Incheona, kako bi se uskladila sa suvremenim obrazovnim zahtjevima (UNESCO, 2015, str. 7, 24, 26).

Rezultati ovoga istraživanja pokazuju vrlo slabu svijest ili poznavanje Delorova izvješća i holističkoga pristupa. Gotovo polovica sudionika istraživanja ima više od 21 godine radnoga staža. Pretpostavili smo da su se tijekom studija ili kao prosvjetni djelatnici početnici, koji su otvoreniji za inovacije u teoriji i praksi, susreli s izvješćem. Deklaracija iz Incheona referira se na Delorovo izvješće i dodatno naglašava važnost implementacije holističkoga pristupa.

Delorovo izvješće objavljeno je pred 25 godina i snažno se zalaže za implementaciju holističkoga pristupa u budućem obrazovanju. Na pitanje poznaju li Delorovo izvješće, gotovo polovica ispitanika odgovorila je da ga uopće ne poznaju, a više od polovice ne poznaje Deklaraciju iz Incheona. Razlog nepoznavanja Delorova izvješća možda je povezan s dužinom radnoga staža budući da više od polovice ispitanika (51,3 %)

ima manje od 20 godina staža, ali nepoznavanje Deklaracije iz Incheona je još veće (62,4 %). To ukazuje na rastući trend nepoznavanja međunarodnih dokumenata, što je naše istraživanje također potvrdilo kao statistički značajno. Otkrili smo snažnu pozitivnu korelaciju između nepoznavanja Delorsova izvješća i Deklaracije iz Incheona. Rast nepoznavanja je jako zabrinjavajući, osobito ako se prisjetimo da su se širenje i dostupnost informacija rapidno povećali zadnjih desetljeća.

Među učiteljima i drugim prosvjetnim djelatnicima prisutno je izrazito nezadovoljstvo na radnom mjestu. To su potvrdila i neka istraživanja, ne samo u Sloveniji nego i u Europi i drugim dijelovima svijeta. Dio tih istraživanja otkrio je zanimljivu činjenicu da je nezadovoljstvo među prosvjetnim djelatnicima vrlo visoko. Oni smatraju da se njihova profesija vrlo slabo cijeni, međutim javnost učitelje cijeni vrlo visoko (Eurydice, 2004; OECD, 2018). Oba ova opsežna istraživanja ukazuju na nezadovoljstvo profesionalnim mogućnostima, radnim mjestom, upravom, plaćom i sve većom birokratiziranošću, što dovodi do stresa i, posljedično, izgaranja na radnom mjestu.

Na prvi pogled, čini se da je koncept holističkoga obrazovanja bolje poznat među prosvjetnim djelatnicima budući da je više od pola (58,6 %) ispitanika navelo da znaju ili da su upoznati s tim pristupom. Međutim, povezivanje i s Deklaracijom iz Incheona i s Delorsovom izvješćem umjereno je jako, pozitivno i statistički značajno. S nepoznavanjem jedne, nepoznavanje druge varijable također raste.

Kod sljedećega pitanja opisali su holistički pristup kroz šest riječi (pojmov). Istraživači su ih kodirali i klasificirali na temelju iscrpnoga pregleda literature i utvrđene klasifikacije istraživačke grupe. Samo je jedan ispitanik naveo svih šest relevantnih pojmova, a samo 10,2 % navelo je četiri ili pet relevantnih pojmova. Bilo ih je nekoliko (14,1 %) koji nisu naveli ni jedan relevantni pojam. Ta nam činjenica govori da prosvjetni djelatnici, prema ovom istraživanju, nisu upoznati s holističkim obrazovnim pristupom usprkos tomu što široka međunarodna profesionalna javnost na temelju toga pristupa gradi već više od 50 godina, i usprkos tomu što je to UNESCO-ova i europska strategija od 2015. godine, koja vrijedi do 2030. godine.

Vrlo je malo istraživanja u području holističkoga pristupa u obrazovanju. Istraživanje provedeno među finskim srednjoškolskim učiteljima koje je uspoređivalo dvije škole, pokazalo je važnost holističkoga pristupa kod učitelja i učenika (Tirri, 2011). Učitelji i učenici iz obiju škola naglasili su emotivne, društvene, moralne i duhovne aspekte obrazovanja, dok su učenici pokazali visoku orijentiranost prema kognitivnom i znanstvenom aspektu. Trebala im je društvena i emotivna podrška za osobni rast, a učitelji su im to bili u mogućnosti pružiti i (prema učiteljima) dati im vještine i alate kako bi mogli oblikovati vlastiti svjetonazor. Patel (2003) citira pozitivni učinak holističkoga pristupa na učenike, naglašavajući važnost učiteljskoga promišljanja. Kao pozitivno navodi visoku razinu sudjelovanja na predavanjima, seminarima i edukacijama te poboljšanje interakcije između učenika i učitelja. To ukazuje da takav pristup razvija znanje, sliku o sebi i učenikov osobni razvoj. Jedna

studija u Švedskoj (Pauw i sur., 2015) provedena je u 51 školi i bila je usredotočena na UNESCO-ove obrazovne ciljeve za održivi razvoj vezano uz pluralističku teoriju. Ta je studija pokazala značaj obrazovanja za održivi razvoj, potrebu za empirijskim istraživanjem u ovom području i za razvojem samoevaluacijskoga alata za praćenje i usmjeravanje obrazovnih nastojanja za održivim razvojem.

Usporedili smo samoprocjenu znanja o holističkom pristupu i ocjenu istraživačke grupe. Deset posto ocijenilo je svoje znanje kao vrlo dobro, ali je istraživačka grupa pokazala da njihovo znanje nije dobro. 7,6 % reklo je da ne poznaje ovaj pristup, ali je istraživačka grupa procijenila da je takvih ispitanika 14,1 %. Malo više od jedne trećine ispitanika reklo je da o holističkom pristupu zna malo, ali istraživačka je grupa procijenila da to vrijedi za gotovo dvije trećine ispitanika.

Ispitanici navode da pojmove koje su naveli u upitniku uzimaju u obzir u svojem radu između 70 i 80 % za svaki pojam, ali oko dvije trećine tih pojmova nisu primjenjivi na holistički obrazovni pristup. To znači da oni samo misle da poučavaju uz korištenje holističkoga/ humanističkoga pristupa, ali stvarno to ne čine.

Ispitali smo i to je li razlog nepoznavanja holističkoga pristupa samo terminološke naravi ili rezultat (ne)svjesnosti pripada li to što oni rade (ili ne) u holistički pristup. Stoga smo istaknuli neke od najvažnijih smjernica koje preporuča UNESCO (2015, str. 8, 43) i Europska komisija (Caena, 2011; European Commission, 2013, str. 7; European Commission, 2019, str. 99; European Union, 2019; Sharmahd i sur., 2017, str. 26). U ovom smo se istraživanju usredotočili na one smjernice koje su najbliže holističkom pristupu, prema klasifikaciji istraživačke grupe.

Nakon analize korespondencije, ustanovili smo da prosvjetni djelatnici rijetko ili nikako u obzir ne uzimaju tjelesne sposobnosti kao dio holističkoga obrazovnog pristupa. Taj je oblik obrazovanja utemeljen još u vrijeme uvođenja općega obrazovanja 1774. godine (Schmidt, 1988, str. 178-179). Stručnjaci su prepoznali vrijednost tjelesne aktivnosti i uključili su je u smjernice. Naši prosvjetni djelatnici još nisu shvatili njezinu važnost.

Zaključak

Učitelji i drugi prosvjetni djelatnici u Sloveniji smatraju da su upoznati s holističkim obrazovnim pristupom i da djeluju u skladu s njim. Naše je istraživanje pokazalo da zapravo postoji pretjerana svijest o toj temi koja ne odgovara stvarnom znanju o ovom pristupu.

Sažetak dobivenih rezultata pokazuje da većina učitelja i drugih prosvjetnih djelatnika nije upoznata s Delorsovim izvješćem. Većina učitelja i drugih prosvjetnih djelatnika nije upoznata s Deklaracijom iz Incheona. Prema istraživačima, učitelji i drugi prosvjetni djelatnici uglavnom nisu upoznati s holističkim pristupom obrazovanju. Učitelji i drugi prosvjetni djelatnici sami procjenjuju da se često koriste holističkim pojmovima u svojem radu, od kojih dvije trećine, prema istraživačima, ne spadaju u holistički pristup. Razvoj tjelesnih aktivnosti kod učenika najmanje je važan učiteljima i

drugim prosvjetnim djelatnicima. Prema njihovim navodima, učitelji i drugi prosvjetni djelatnici uvijek prate pola odabranih smjernica, ali prema istraživanju (vrlo slabo), ispada da prate samo smjernicu stjecanja općih ljudskih vrijednosti. Može se zaključiti da učitelji i drugi prosvjetni djelatnici nisu svjesni da uopće ne poznaju holistički pristup u obrazovanju.

Primarna je smjernica istraživačke grupe postaviti temelje unutar projekta za teorijsku i praktičnu klasifikaciju holističkoga i logopedagoškoga pristupa, koji će se postaviti za širu slovensku prosvjetnu javnost na temelju prikupljenih rezultata istraživanja. Uz javnu svijest o rezultatima istraživanja i legitimnosti pristupa koji je razvila naša istraživačka grupa, s vremenom ćemo postići implementaciju u nacionalni obrazovni sustav i praksu škola. To će znatno doprinijeti postupnom uklanjanju zastarjelih i nespretnih sustava i tako omogućiti osobni, emocionalni, mentalni i duhovni rast kako učenika tako i učitelja. Zaključimo sa sljedećom mišlju: „Ja kao učitelj rastem onako, kako rastu moji učenici”.

Napomena

Ovaj rad (projekt Holistički obrazovni proces i jačanje mentalnoga zdravlja) podržala je Javna agencija za istraživačku djelatnost Republike Slovenije (ARRS) u sklopu potpore L5-1844, te Međunarodni institut za psihoterapiju i primijenjenu psihologiju, u suradnji s Alma Mater Europaea – ECM, Maribor, Slovenija.